

Henk Vreekamp

De tovenaars en de dominee. Over de verschijning van God.

Uitg. Boekencentrum, Zoetermeer; 320 blz.; € 19,90.

Niet altijd wordt een boekrecensie voorafgegaan door een interview met de auteur. Dit is nu wel het geval: in *De Waarheidsvriend* van 30 september stond een uitvoerig vraaggesprek met dr. H. Vreekamp over zijn pas verschenen *De tovenaars en de dominee*. De aandacht voor de publicatie is niet onterecht; het gaat om een opmerkelijk en opvallend boek. De titel roept direct al vragen op: wat heeft een dominee met een tovenaars te maken? Het antwoord ligt in de familiegeschiedenis van ds. Henk

Vreekamp, die zich voornamelijk afspeelt in het Veluwe dorp Hoevelaken. Zijn overgrootvader stond bekend als tovenaars; allerlei verhalen deden over hem de ronde in verband met witte muizen, die hij – zoals mensen verhaalden – kon laten verschijnen en verdwijnen. Deze overgrootvader vormt voor de auteur de brug naar het heidense verleden. Het verhaal van de muizen brengt ons onder andere in contact met oude Germaanse mythen en magie, waarvan de Veluwe volksziel volgens dr. Vreekamp doortrokken is. Of dat laatste helemaal waar is, waag ik te betwijfelen. Al is het buiten kijf dat er vroeger vreemde verhalen de ronde deden – en nog doen! Ook mij zijn in mijn Veluwe tijd wel eens vragen gesteld over verschijnselen die mij of kinderachtig of occult voorkwamen. Een naburige collega die ik ernaar vroeg, had nog veel meer vreemde dingen vernomen.

Naast de mythe is de mystiek in de familiegeschiedenis van dr. Vreekamp traceerbaar. Deze komt naar voren in de levensgeschiedenis van opa Vreekamp. Tegelijk blijkt in de familiegeschiedenis hoe mystiek en (vermeende) tovenarij botsen en samenhangen, met soms pijnlijke gevolgen. Dr. Vreekamp definieert mystiek als de wraak van de mythe. De heidense volksziel laat zich niet zomaar verloochenen. De kern van het mystieke leven is immers – net als bij alle religiositeit – het verlangen naar het tastbare.

In de wereld van de mythe klonk echter het Woord van God. God verscheen! In het duister van het heidendom klonk het verlossende Woord van de Heere. Voor opa Vreekamp was het vooral de Hoevelakense dominee B. van der Wal (1911-1917) die dit

Woord bracht. Deze onderwees de gemeente niet te rusten op het gevoel, maar op het beloftewoord van God. Toch verhinderde deze theologische heroriëntering niet dat de mystiek aandacht vroeg en kreeg.

De analyse die Henk Vreekamp geeft, is interessant. Het feit dat hij zijn betoog ook telkens onderbreekt door het vertellen van persoonlijke herinneringen, maakt het lezen spannend en actueel. Al lezend krijg je het gevoel dat de auteur klaar wil komen met vragen rond de eigen familiegeschiedenis: heeft opa bijvoorbeeld wel ooit los kunnen komen van het imago ‘zoon van de tovenaars’ en was dat de oorzaak dat hij niet meer als ouderling verkozen werd? Henk Vreekamp wil ook klaar komen met de vraag naar de eigen identiteit: hoe verhouden zich heidenen en christenen? Hoe spelen onze oude en zelfs heidense wortels nog een rol in onze geloofsbeleving?

In wezen is Gods openbaring ons vreemd; zij komt van God en niet uit de mens. Dat onderstreept het bestaan van Israël en vooral ook het Oude Testament. Wij krijgen Gods openbaring daarom nooit in handen; het wordt ons nooit eigen.

In dit kader laat Vreekamp diverse mensen de revue passeren die voor hem theologische wegwijzers waren. Eén ervan is ds. Dirk Monshouwer, de in het jaar 2000 overleden predikant van deelgemeente De Eshof in Hoevelaken.

Ook als het gaat over het ‘antwoord op Gods verschijning’ (deel 2 van het boek) hebben Israël en het Oude Testament ons veel te zeggen.

Dr. Vreekamps boek is een egodocument geworden. Vanuit het perspectief van de ik-persoon (de schrijver) kijken we naar het familieverleden en de strijd tussen openbaring en heidendom. Dat is op zichzelf een goed vertrekpunt. Wie de dingen persoonlijk beschrijft, komt ook dicht bij anderen. Anderzijds ligt hier één van mijn vragen bij het boek. Neemt de eigen perceptie niet een te grote plaats in? Is er voldoende distantie tot wat beschreven wordt? Dr. Vreekamp duidt veel ervaringen uit het verleden in het licht van de spanning tussen heidendom en openbaring. Interpreteert hij daarbij zijn vroegere ervaringen en herinneringen niet te veel vanuit zijn huidige visie? Zijn strubelingen uit het verleden vooral uiting van de latente strijd tussen heidendom en openbaring of hebben ze soms ook een karakterologische oorzaak?

Dr. Vreekamp schrijft associatief. Hij legt verbanden tussen allerlei verschijnselen en begrippen. Dit is intrigerend, maar niet altijd overtuigend. Dat er soms bijgeloof voorkwam of voorkomt, is dat een bewijs dat wij allemaal feitelijk nog heidens zijn? Is het heidense verleden werkelijk zo dominant en bepaalt vooral dat ons huidige bestaan?

Vreekamp citeert – soms heel uitvoerig – talloze theologen zonder dat hij altijd expli-

ciet daarbij zijn eigen mening geeft. Zulke citaten geven zijn gedachtegang een bepaalde schwing. Tegelijkertijd bekruipt je soms het gevoel: welk punt wil de schrijver hier nu eigenlijk maken?

Bij het lezen van het boek hield ik meer vragen over dan dat er opgelost werden. Vreekamps betoog is daarom voor mij meer prikkelend dan overtuigend. Maar dat geeft wellicht niet.

A.J. van den Herik, Moerkapelle

Nico ter Linden

Alleen maar vrije tijd. Een dominee over zijn vak.

Uitg. Balans, Amsterdam; 286 blz.; € 17,95.

Liefde tot ‘zijn’ mensen, dat heeft de Amsterdamse emeritus predikant ds. Nico ter Linden. Niet alleen voor mensen als prins Maurits en zijn vrouw Marilène, die hij in 1998 trouwde, maar zeker ook voor mensen in de marge van de maatschappij, berooid, bang, beschaamd. Dat maakt de oud-pastor van de Westerkerk sympathiek.

In *Alleen maar vrije tijd* kijkt hij als zeventiger terug op zijn werk in dorpen en in onze hoofdstad, in gevangenissen en ziekenhuizen. Het doel is het doorgeven van ‘goede raad voor herders die de kudde van de Goede Herder wijden en voor werkers in de wijngaard en voor ander volk dat zich daar ophoudt’. Voor hij die raad geeft, haalt ds. Ter Linden zijn visitekaartje uit zijn zak, als hij opmerkt niet tegen ‘grote en massieve woorden’ te kunnen: ‘Ik kan er ook niet meer goed tegen wanneer een predikant roept: ‘Jezus is de weg, de waarheid en het leven, dat heeft hij zelf gezegd’, want dat heeft Jezus niet gezegd, dat heeft de evangelist hem in de mond gelegd.’ In de prediking wil ds. Ter Linden de bijbelse verhalen hun verhaalkarakter teruggeven, maar hij doet dat niet-historiserend, omdat het gehoor anders afhaakt. Althans, dat denkt hij. Eigenlijk beweert hij hiermee dat in orthodoxe gemeenten de hoorders afhaken...

Wie verdisconteert dat ds. Ter Linden zo tegen de Bijbel aankijkt, kan toch zijn winst doen met zijn ambtelijke wijsheid en praktische levenslessen. Zijn pleidooi voor een zorgvuldige voorbereiding van de kerkdienst, voor gevulde rituelen, voor stijl, voor pastorale mildheid – degenen die zich voorbereiden op een taak die de auteur omschrijft als ‘schoffelen in de wijngaard des Heren’ kunnen veel van hem leren.

P.J. Vergunst